

Tanulmányok

A város probléma a 19. század végi, 20. század eleji közgazdaságtanban

Balogh Attila

10.14267/VILPOL2024.04.08

„A város az emberiség történelmének egyik sarokköve.”

Bevezetés

Çatalhöyükkel kezdve az első városok kultúrkörökön át a kooperáció, a védelem és munkamegosztás megvalósulásai. Az antik világban ezek mellett megjelenik a politikai közösség formáló ereje is, melynek ekkor még erősen vallási vonatkozásai figyelhetők meg. Elég arra gondolni, hogy az ókori Egyiptomban közel minden város egy-egy patrónusisten kultusza köré szerveződik – Théba például Amont imádta elsődlegesen, Heliopolisz védőistene Ré volt, Abüdosz pedig Ozirisz mellett köteleződött el.

A korai ókor városai a történészek által templomgazdaságnak nevezett termelési egységben működtek leginkább, melyben, mint azt a név is sugallja, a helyi templom játszotta a legfőbb szerepet, egyfajta újraelosztóközpontként. A templom begyűjtötte a megtermelt javakat és szerszámmal, élelemmel és egyébekkel látta el az alá dolgozó földműveseket és kézműveseket.

A leginkább termékeny félholdra jellemző templomgazdaság modellje megfigyelhető a műkénéi korszak Hellaszában is, de csakhamar utat tör magának a polisiz, vagyis a klasszikus városállam. S bár a polisznak is van védőistene (Athénnek közismerten mondjuk Pallasz Athéné), azonban a templom és a papság már nem teljhatalmú. A fokozatosan előretörő kereskedő és kézműves réteg politikai jogokat vívott ki magának, melyeket kodifikáltak is. A folyamat során ezáltal már nemcsak a közösség napi életére voltak befolyással, de a gazdasági-katonai kérdéseket is megvitathatták a polgárok az agorán.

Róma, ami egyetlen településből nőtte ki magát világbirodalomná, talán a legmeghatározóbb város az európai történelemben, nemcsak az antik világban. Már Ciceró is elmélkedik sikerén és ezt az alapításban látja elsősorban. Ezt főleg három tényezőben látja megvalósulni, elsősorban abban, hogy Rómát nem tengerpartra építették:

„Ez a kitűnő előrelátással rendelkező férfi érezte és látta, hogy a tengerparti fekvés azoknak a városoknak a számára, amelyek alapítása a hosszú élettartam és terjeszkedés reményével történik, nem a legkedvezőbb: a tenger partján fekvő városok először is nemcsak számos, hanem ezenfelül előre nem látható veszélynek is ki vannak téve. [...] A szárazföld ugyanis nemcsak a várt, hanem a váratlanul felbukkanó ellenség közeledtét is többféle módon előrejelzi, és pedig mintegy valamiféle robajjal és magukkal a hangokkal. Senki sem tud ellenségként a szárazföldről úgy közelíteni, hogy ne csak annak létéről szereznénk tudomást, hanem arról is, hogy ki és honnan jön. [...] A tenger partján fekvő városoknak ezenfelül sajátja az erkölcsök bizonyos romlottsága és változandósága. Ehhez társulnak új nyelvek, életmódok, és más területekről nem csupán árukat, hanem erkölcsöket is hoznak be, aminek az a következménye, hogy az őskortól származó intézmények közül semmi sem marad érintetlen.” (Ciceró, 1995, p. 113)

Róma első sikere tehát az alapítás helyszínében, szárazföldi mivoltában rejlik, amely az állandóság és hagyományok záloga a nyilvánvaló biztonsági megfontolások mellett, ahogy az azt körbevevő termékeny földek sem elhanyagolhatóak.

Ciceró szerint a siker második tényezője a kodifikált alkotmány, a jog uralmának összetett rendszere, mely majdnem minden korszakában ötvözte a demokrácia, az arisztokrácia és a monarchia elemeit. A harmadik tényező pedig az, hogy a város nemcsak a kereskedelem meghatározó centrumává vált, hanem az oktatás központjává is. Ezt azzal magyarázza Ciceró, hogy a kereskedelmi és akadémiai épületek mellett a város tervezése során arra is odafigyeltek, hogy rengeteg közösségi helyszínt hozzanak létre; templomokat, színházakat, fórumokat stb. Ezeken a közösségi helyszíneken pezsgő polgári élet jött létre, ötletek cseréltek gazdát, vélemények ütköztek – egyfajta korabeli klaszterépítés figyelhető meg itt, ha úgy tetszik. Az antik orátor hármasa a sikeres városról a későbbi városelemzésekben is tetten érhetőek, főleg a közösségi terekről alkotott elképzelései.

A Római Birodalom bukása után a városok szerepe nem tört meg. A kialakuló feudális rendszerben a városok (és azoknak polgárai) külön jogállásúak voltak, gazdasági szerepük és abból fakadó politikai nyomásuk továbbra jelentősnek számított a különféle királyságokban. Azonban a város-vidék ellentét ekkor már kibontakozóban volt. A már-már közhelyes „városi levegő szabadabbá tesz” jelenség mellett, érdekes lehet az is, hogy például a pogány szó is a latin *paganus* vagyis vidéken lakóból ered. A középkorban a városoknak külön hagyományai, szabályrendszere és gazdasági struktúrája volt, amely élesen elkülöníti a polgárt a jobbágytól. A bekerítések után a városokba beáramló munkakeresők és az ipari forradalmak következtében ipari központokká is lesznek, bővítve egyébként is összetett szerepüket. A 20. század elején a közgazdaságtanban a szocializmus és a kapitalizmus közötti konfliktus jelentős kérdéssé vált. Az ipari forradalom következményeként a munkásosztály növekedése és a városi nyomorúság széleskörű társadalmi és gazdasági vitákat váltott ki. A gyors iparosodás következtében egyre több ember költözött városokba, ahol a gyárakban dolgoztak hosszú órákon keresztül, gyakran veszélyes és egészségtelen körülmények között. Ez a helyzet súlyosbította a szociális és gazdasági egyenlőtlenségeket, és a városi területek túlszűfolttá, szennyezetté és nyomorúságossá váltak.

A 20. század elejére a közgazdaságtanban a szocializmus és a kapitalizmus közötti konfliktus jelentős kérdéssé vált. Ebben az időszakban a városokat gyakran a kapitalista kizsákmányolás és a szocialista forradalmi potenciál színtereként tárgyalták. A kapitalizmus hívei szerint a városok a gazdasági növekedés és az innováció motorjai voltak, ahol a piaci verseny és a vállalkozói szellem előmozdította a jólétet és a fejlődést. Ezzel szemben a szocialisták a városokat a társadalmi igazságtalanságok és az osztályharc központjaként látták, ahol a tőkésosztály kizsákmányolta a munkásosztályt.

A Párizsi Kommün (1871) és Arthur Rimbaud költészete példa arra, hogyan látták a városokat a változás és az ellenállás terepeként. A Párizsi Kommün egy rövid életű, de jelentős forradalmi kormány volt, amelyet a párizsi munkások hoztak létre. A Kommün idején a város a forradalmi eszmék és a szocialista kísérletek laboratóriumává vált, és sokan látták benne a társadalmi átalakulás lehetőségét. Bár a Kommün végül vereséget szenvedett, hatása tartós volt, és inspirációt nyújtott későbbi forradalmi mozgalmak számára.

Arthur Rimbaud költészete szintén tükrözi a városi élet feszültségeit és a társadalmi lázadás hangulatát. Verseiben gyakran ábrázolja a városi környezetet, mint a modernitás és az elidegenedés helyszínét, ahol a hagyományos értékek és struktúrák összeomlanak. Rimbaud művei érzékeltetik a városi élet dinamikáját és a forradalmi hangulatot, amely a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségekből fakadt.

Ezek az irodalmi és történelmi példák rávilágítanak arra, hogy a 20. század elején a városokat nem csupán fizikai helyszínekként, hanem a társadalmi és gazdasági küzdelmek színtereként is értelmezték. A városokban megjelenő konfliktusok és ellentmondások fontos szerepet játszottak a szocializmus és a kapitalizmus közötti ideológiai harcban, és meghatározták a korabeli közgazdasági és társadalmi diskurzusokat.

Ezen problémák pedig több gondolkodót arra készítettek, hogy átértékeljék a városok addig betöltött funkcióit és elgondolkozzanak azon, milyen lesz a jövő városa. A továbbiakban négy elgondolás kerül elemzésre közülük: Alfred Marshall, Simon N. Patten, John R. Commons és Richard T. Ely véleménye.

A város Alfred Marshall szerint

Alfred Marshall 1894-ben az *Elements of Economics of Industry*-ban elsőként is a városok kialakulásának körülményeit vizsgálta. Véleménye szerint az éghajlatnak nagy szerepe van ebben, mert a kedvezőbb éghajlat alatt elért termelési többlet miatt alakulhattak ki nagyobb közösségek, implicite cáfolva a bevett elméletet, vagyis a védelem szükségességének elsődlegességét:

„A korai civilizációk szükségszerűen meleg éghajlaton alakultak ki, mert csak ott lehet nagy kulturális fejlődést elérni, ahol a puszta életszükségleteken felüli jelentős többlet van.” (Marshall, 1892, p. 10) ¹

¹ Saját fordítás

Marshall történelmi áttekintése sorra veszi azokat az indokokat, amelyek kiemelik hazáját, Angliát a többi északi ország közül, és amelyek miatt prominens hatalom tudott lenni és maradni. Ez az elemzés kísértetiesen hasonlít Ciceró fentebb idézett elemzéséhez Rómáról, sőt nem egyszer teszi hasonlatossá a kiépült Brit Birodalmat a Rómaihoz. Elemzésében rátér arra, hogy a brit szigetek kedvezőbb égövben vannak a többi északi kultúrához képest és városait is a mezőgazdasági igényekhez igazította. S bár kezdeti előnyeit a mezőgazdasági lehetőségek szabták meg, szerinte az igazi áttörések az egyházszakadás után figyelhetők meg (mintegy megágyazva már ekkor Max Weber Protestáns etikájának). Megállapítása szerint a kereskedelem és az ipari technológiák folyamatos térnyerése jelentették a britek igazi versenyelőnyét: a gazdasági szabadságot.

A gazdasági szabadság alatt Marshall az egyének azon képességét értette, hogy gazdasági tevékenységükkel kapcsolatos döntéseiket külső erők, különösen a kormányzat indokolatlan beavatkozása nélkül hozhassák meg. Ez a fogalom több kulcsfontosságú gondolathoz kötődik.

Elsőként is Marshall úgy vélte, hogy az egyéneknek meg kell adni a szabadságot, hogy saját maguk dönthessenek a munkájukról, a fogyasztásról, a termelésről és a befektetésekről. Ez magában foglalja a foglalkozás megválasztásának szabadságát, a bérek és árak megtárgyalásának és a szerződések megkötésének szabadságát.

Másodszor a gazdasági szabadságra a piaci hatékonyság előmozdításának eszközeként tekintett. Marshall azzal érvelt, hogy ha az egyének szabadon követhetik saját gazdasági érdekeiket, az a kereslet és kínálat mechanizmusain keresztül az erőforrások hatékonyabb elosztásához vezet.

Harmadszor, Marshall számára a gazdasági szabadság egyik központi eleme a verseny jelenléte volt. Szerinte a verseny segít szabályozni az árakat és a béreket, biztosítja a minőséget és az innovációt, és megakadályozza, hogy a gazdasági hatalom kevesek kezében összpontosuljon.

Marshall gazdasági szabadsága magában foglalja a magántulajdon védelmét is. Hangsúlyozta, hogy az egyéneknek joguk kell, hogy legyen a tulajdonhoz és a tulajdon ellenőrzéséhez, mivel ez alapozza meg a gazdasági tranzakciók és befektetések lehetőségét.

Bár Marshall elismerte, hogy a piaci hibák kijavítása és a közjavak biztosítása érdekében szükség van bizonyos mértékű kormányzati beavatkozásra, általában véve a gazdasági tevékenységekbe való korlátozott beavatkozás mellett érvelt. Úgy vélte, hogy a túlzott állami szabályozás és ellenőrzés megfojtja az egyéni kezdeményezést és a gazdasági fejlődést.

Ez a gazdasági szabadság, ami meghatározza a korabeli várost is. Nála a fentiek tükrében a város az ipar és a kereskedelem központja, ahol a középkori városok szabad szelleme egy nemzet erejével ötvöződik. Több helyütt kiemeli a városnak a modern ipari civilizáció fejlődésében játszott szerepét, valamint a társadalmi és gazdasági problémák megoldásában rejlő lehetőségeit. A városokat a kultúra és az intelligens üzletvezetés helyszíneinek tekinti, amelyek utat mutatnak a társadalmi jólét felé.

Véleménye szerint az ipari forradalom megteremtette a modern vállalatirányítás és vállalkozás alapjait, jelentősen megváltoztatva a városi gazdaságok arculatát. Ebben az időszakban az agráralapú gazdaságoktól az ipari gazdaságok irányába történt elmozdulás, ahol a gyárak és a nagyüzemi termelés vált normává. A gőzgép – az ipari fejlődés egyik védjegye – forradalmasította a szállítást és a termelést, illetve olyan környezetet teremtett, amelyben az iparágak megnövekedett hatékonysággal és produktivitással virágozhattak.

Azonban nem szabad elfelejtünk, hogy Marshall elméletében a fogyasztásnak és a keresletnek fontos szerepe volt, amit Marshall a határhaszonnal magyarázott. Ezt alkalmazta a városokra, hiszen az egyre növekvő városi népesség hatalmas árupiacokat teremtett, ahol a kereslet az árak és a termékek hasznossága alapján ingadozott. A városok még inkább a fogyasztás központjává váltak, ahol a kereslet és a kínálat közötti kölcsönhatás alakította a gazdasági trendeket és irányította az üzleti stratégiákat.

Az 1890-es években a városi termelést és a kínálatot számos tényező befolyásolta, többek között a technológiai fejlődés és az erőforrások elérhetősége. A mezőgazdasági termelésben döntő szerepet játszott a termőföld termékenysége és a csökkenő hozadék elve; míg az ipari termelés nagymértékben függött a nyersanyagok és a munkaerő rendelkezésre állásától. A sűrűn lakott városi központok állandó munkaerő-utánpótlást biztosítottak, bár ez gyakran rossz munkakörülményekhez vezetett.

Kis túlzással tehát Marshall szerint a város átmenet volt egy racionálisan üzemeltetett gyár (mint a termelés helyszíne) és a tökéletes szabadpiac (amely önszabályzásra képes) között. A város-piac önszabályozó mivoltáról így nyilatkozik egy helyen:

„A világ nagy fővárosaiban és más nagyvárosokban, különösen a régi városokban, ahol sok a szakképzetlen és szervezetlen, meglehetősen alacsony fizikumú és erkölcsű munkaerő, a rendszer a legteljesebben kifejlődött, különösen a ruhaipari szakmákban, amelyek csak Londonban kétszáz ezer embert foglalkoztatnak, és az olcsó bútorigipari szakmákban.” (Marshall, 1892, p. 183-184) ²

Tehát azok az emberek, akik máshol fizikumuk és/vagy erkölcsük miatt nem találtak alkalmazást, mintegy fel lesznek szívva a piac önszabályozó rendszere által a textiliparban vagy a bútorgyártásban. Ahogy az idézetből is jól kitűnik, Marshall bízik Smith láthatatlan kezében, mely mindenkinek megtalálja a maga pályáját.

Éppen ezért – mivel a város gazdasága nagyrészt önszabályzó – tartotta fontosnak, hogy a piacon túli interakciók is igazodjanak a szabadpiacok eszméihez. Úgy vélte, hogy a városok magas népsűrűségükkel és sokszínűségükkel ideális környezetet biztosítanak az egyének közötti eszme- és tudáscseréhez, ami egyben a gazdasági fejlődés motorja is.

Elméletei szerint ezek a kölcsönhatások alapvető fontosságúak a gazdasági fejlődés szempontjából. Véleménye szerint a városok innovációs központokként szolgálnak, ahol az alkotók és gondolkodók közötti ötletáramlás ösztönzi a gazdasági fejlődést. Továbbá haladásról alko-

² Saját fordítás

tott koncepciója szorosan kapcsolódott a fenntartható fejlődéshez. Mélyen elkötelezett volt a gazdasági fejlődés eszméje iránt, amelyet „a gazdasági haladás magasabbrendű eszméjének” nevezett. Ennél fogva víziója túlmutatott a pusztán gazdasági növekedésen, és magában foglalta a fenntartható és hosszú távú fejlődést.

Lényegében Alfred Marshall a jövő városait az innováció és a gazdasági növekedés epicentrumaként képzelte el, amelyeket az ötletek és a tudás dinamikus cseréje hajt. Meglátásai kiemelik a városok alapvető szerepét a gazdasági haladás és a fenntartható fejlődés előmozdításában, ami létfontosságúvá teszi őket jövőbeli jólétünk szempontjából.

Patten elmélete

Marshall után nem sokkal Simon N. Patten 1896-ban megjelent *The Theory of Social Forces* című műve a társadalmat formáló számtalan tényező mélyreható feltárását tűzte ki céljául.

Simon Nelson Patten (1852–1922) amerikai közgazdász és társadalomtudós volt, aki jelentős szerepet játszott a közgazdasági gondolkodás fejlődésében a 19. század végén és a 20. század elején. Patten a Pennsylvaniai Egyetemen tanított, ahol az elsők között volt, akik közgazdaságtant oktattak az Egyesült Államokban. Munkásságában különös figyelmet fordított a gazdasági növekedés, a társadalmi reformok és a fenntarthatóság kérdéseire, és hangsúlyozta, hogy a városok kulcsszerepet játszanak az innovációban és a társadalmi fejlődésben.

Bár Patten munkája a társadalmi dinamika széles spektrumát öleli fel, a városokra való összpontosítása egyedülálló a századfordulón. A városokat úgy értelmezi, mint a társadalom mikrokozmoszát: a gazdasági, kulturális, politikai és technológiai erők kölcsönhatásait foglalják magukban.

Patten a társadalmi változások elsődleges mozgatórugójaként a gazdasági erőket hangsúlyozza, és ez különösen a városokban mutatkozik meg. A városi területek olyan központok, ahol a gazdaság és a politika élesen metszi egymást. Meglátása, hogy egy város jóléte annak gazdasági életképességén múlik. A vállalkozások, pénzintézetek és munkalehetőségek koncentrációja vonzza a gazdasági felemelkedést kereső egyéneket, és ezáltal táplálja a városi növekedést. A városokon belüli gazdasági egyenlőtlenségek azonban rávilágítanak a jólét egyenlőtlen eloszlására is, ami társadalmi rétegződéshez és feszültségekhez vezet.

A városok a kultúrák olvasztótégelyei, ahol a különböző hitek, hagyományok és társadalmi normák egymás mellett élnek és kölcsönhatásban vannak. Kiemeli továbbá a kulturális és ideológiai erők hatását a társadalmi viselkedés és trendek alakítására. A városi területek gyakran élen járnak a kulturális innovációban, és olyan trendeket határoznak meg a művészet, a divat és az életmód terén, amelyek a szélesebb társadalomban is elterjednek. Ez a kulturális dinamizmus egyszerre erősség és kihívás; miközben elősegíti a kreativitást és a fejlődést, kulturális összecsapásokhoz és identitásharcokhoz is vezethet.

A kihívás abban rejlik, hogy a kulturális sokféleségben eligazodva egy összetartó városi társadalmat hozzunk létre. A politikai döntéshozóknak és a várostervezőknek elő kell mozdítaniuk a kulturális befogadást, és kezelniük kell a lehetséges súrlódásokat, biztosítva, hogy a város minden lakója megbecsültnek és képviselve érezze magát.

A politikai struktúrák szerepe kulcsfontosságú a városokon belüli társadalmi erők szabályozásában és irányításában. A városi kormányzás magában foglalja az erőforrások kezelését, a közszolgáltatások nyújtását és a rend fenntartását a városi élet összetettségében. Patten munkája rávilágít a hatékony kormányzás fontosságára a társadalmi változások stabilizálásában és irányításában.

A városokban leginkább ez a lakhatással, közlekedéssel, oktatással és közbiztonsággal kapcsolatos politikákat jelenti. Az önkormányzati szintű politikai döntések jelentősen befolyásolhatják a városok fejlődését. A területrendezési intézkedések például meghatározzák a földhasználatot, befolyásolva a város fizikai és gazdasági környezetét. A tömegközlekedési politikák befolyásolják a mobilitást és az elérhetőséget, alakítva a lakosok mindennapi életét. Patten hangsúlyozza, hogy a városirányítás információ vezérelt és részvételen alapuló megközelítése javíthatja a döntéshozatali folyamatokat, ami reaktívabb és rugalmasabb városokhoz vezethet.

A technológiai fejlődés kulcsfontosságú szerepet játszik a városok fejlődésében. Patten elismeri a technológia átalakító erejét, ami véleménye szerint különösen a városi környezetben érvényesül. Az infrastruktúra, a kommunikáció és a közlekedés terén megvalósuló innovációk újradefiniálják a városi életet, és olyan intelligens városokat hoznak létre, amelyek a technológiát a hatékonyság és a fenntarthatóság érdekében használják ki.

A felhőkarcolók és metrók 20. század eleji megjelenésétől kezdve a digitális összeköttetés és az intelligens hálózatok mai elterjedéséig a technológia folyamatosan alakítja át a városi környezetet. Patten valószínűleg el lenne ragadtatva attól, hogy a technológiai integráció hogyan könnyíti meg a városok irányítását – a forgalomirányítástól kezdve a hulladékkezelésig mindent javítva. Ugyanakkor meglehet óva intene minket a digitális szakadéktól is, ahol a technológiához való egyenlőtlen hozzáférés súlyosbítja a társadalmi egyenlőtlenségeket. A technológiai előnyökhöz való méltányos hozzáférés biztosítása olyan modern kihívás, amely egybecseng kiegyensúlyozott társadalmi erőkre vonatkozó elméleteivel.

Patten művének központi tétele a társadalmi erők összekapcsolódása. A városokban ez az összefonódás különösen nyilvánvaló. A gazdasági tevékenységek befolyásolják a kulturális trendeket; a politikai döntések hatással vannak a technológiai átvételre; a kulturális dinamika pedig a gazdaságpolitikára. Egy város ellenálló képessége tehát attól függ, hogy képes-e alkalmazkodni ezekhez a kölcsönhatásban lévő erőkhöz és egyensúlyt teremteni közöttük.

A városi rugalmasság magában foglalja a gazdasági ingadozások, kulturális változások, politikai változások és technológiai zavarok hatásaira való felkészülést és azok enyhítését. Patten meglátásai azt sugallják, hogy a holisztikus megközelítés – a különböző társadalmi erők kölcsönhatásának figyelembevétele – fokozhatja a városi ellenálló képességet. Ez magában foglalja a gazdasági sokszínűséget, a kulturális befogadást, a politikai átláthatóságot és a technológiai hozzáférhetőség előmozdítását.

A gazdasági erők, a kulturális hatások, a politikai struktúrára és a technológiai fejlődésre összpontosítva Patten átfogó keretet nyújt a városfejlődés elemzéséhez. A városok, mint a társadalmi interakciók és az innováció epicentrumai, mintái ezen erők kölcsönhatásának, kiemelve a várostervezés és -irányítás integrált és adaptív megközelítéseinek szükségességét. Patten munkássága ma is aktuális, és betekintést nyújt a fenntartható, befogadó és rugalmas városi környezetek megteremtésébe.

Az együttműködő város – Commons a városról

John R. Commons (1862–1945) amerikai közgazdász és szociológus volt, akit gyakran a munkaügyi közgazdaságtan egyik atyjaként emlegetnek. Commons a Wisconsini Egyetemen tanított, ahol jelentős szerepet játszott a progresszív reformmozgalomban és a munkaügyi jogszabályok kialakításában. Munkássága során Commons hangsúlyozta a társadalmi intézmények szerepét a gazdasági életben, és különösen érdeklődött a kooperáció és a kollektív cselekvés iránt. Nézetei hatással voltak a munkaügyi jogra és a közgazdaságtanra, különösen azért, hogy elősegítette a társadalmi problémák gazdasági megközelítését.

1897-es *The Co-operative City* című értekezése, mint ahogyan a cím is sugallja, a kooperációt hangsúlyozza a városi létben. Diskurzusának középpontjában az a felismerés áll, hogy a városi problémák összetettsége közös megoldásokat tesz szükségessé. A városok nem pusztán épületek és utak konglomerátumai; dinamikus ökoszisztémák, ahol a különböző érdekek keresztezik egymást és kölcsönhatásba lépnek egymással. Sőt ennél tovább megy, szerinte az emberiség egyik legnagyobb eredménye a város, amelyet ebben az idézetben emel piederasztálra:

„Isten megteremtette a vidéket, az ember a várost.” (Commons, 1897, p. 3)³

Az idézet nyomán ő is kifejti a vidék és város közötti alapvető korai feszültséget, egyértelműen a város mellett köteleződve el a vidékkel szemben.

Véleménye azonban, hogy a városi környezetben való boldoguláshoz elengedhetetlen az együttműködés. Éles kritikával illeti a kor két uralkodó eszméjét: a korábban tárgyalt marshall-i versenyszemléletet és azon elméletet, miszerint a politikusoknak ki kell vonulni a politikából és csupán „jó embernek” kell lenniük (egyfajta *laissez-faire* megközelítése ez a közéletnek). Ezek az elméletek szerinte igencsak károsak és hatékonyságvesztéssel járhatnak. Az egyetlen járható út a kooperáció megteremtése lehet.

Commons ezt az önkormányzat szerepének mélyítésével hangsúlyozza, kiemelve a helyi hatóságok szerepét az együttműködést elősegítő környezet kialakításában. A városvezetések olyan inkluzív politikák és kezdeményezések végrehajtásával, amelyek a közjót helyezik előtérbe a szűk magánérdekekkel szemben, katalizálhatják a különböző érdekeltek közötti együttműködést.

Commons továbbá hangsúlyozza a városi életet megalapozó gazdasági és társadalmi struktúrákat, kiemelve azok hatását a város szerkezetére. A fenntartható városfejlesztéshez nem csak stabil infrastruktúrára, hanem az erőforrások és lehetőségek méltányos elosztására is

³ Saját fordítás

szükség van. Itt az együttműködés kulcsfontosságú szerepet játszik annak biztosításában, hogy a városok minden lakos igényeit kielégítsék, függetlenül társadalmi-gazdasági helyzetüktől vagy háttérüktől. Az állami és magánszervezetek közötti partnerségek előmozdításával, valamint a közösségek bevonásával a döntéshozatali folyamatokba a városok hasznosíthatják a kollektív bölcsességet és a szükséges erőforrásokat a mélyen gyökerező egyenlőtlenségek felszámolásához és mindenki számára befogadó terek létrehozásához.

Felismerései nem pusztán elméleti jellegűek; az általa idézett valós példákban és esettanulmányokban is visszhangra találnak. A közösségek által vezetett városmegújítási projektektől a vállalkozások és a helyi önkormányzatok közötti együttműködésig ezek a példák kiemelik az együttműködés átalakító erejét a városok újjáélesztésében és a fenntartható növekedés elősegítésében. Legyen szó a leromlott városrészek újjáélesztéséről vagy innovatív közlekedési megoldások megvalósításáról, ezek az esettanulmányok azt mutatják be, hogy az együttműködés hogyan változtathatja át a városi kihívásokat a fejlődés és megújulás lehetőségeivé.

Továbbá a városi együttműködést egy tágabb történelmi narratívában helyezi kontextusba, és a városok növekedésével párhuzamosan követi nyomon annak fejlődését. A történelem során a városok az emberi civilizáció központjaiként szolgáltak, különböző háttérű embereket vonzottak, és elősegítették a kulturális cserét és az innovációt. Ugyanakkor konfliktusok és egyenlőtlenségek helyszínei is voltak, amelyek az egymással versengő érdekekből és hatalmi dinamikából eredtek. A történelmi előzmények és tanulságok vizsgálatával Commons értékes betekintést nyújt abba, hogy a múltbeli sikerek és kudarcok hogyan szolgálhatnak alapul a városi együttműködés kortárs megközelítéseéhez.

A közeledő város – Richard T. Ely

Richard T. Ely (1854–1943) amerikai közgazdász és társadalomtudós volt, aki jelentős szerepet játszott a közgazdaságtan és a társadalomtudományok fejlődésében az Egyesült Államokban. Ely a Johns Hopkins Egyetemen és később a Wisconsin Egyetemen tanított, ahol az egyetem közgazdasági karának alapítója volt. Munkássága során szoros kapcsolatban állt a progresszív mozgalommal, és aktívan részt vett a társadalmi reformok előmozdításában. Ely kiemelt figyelmet fordított a közösségi jólét kérdéseire, a munkaügyi reformokra és a gazdasági igazságosságra, és munkái révén jelentős hatást gyakorolt az amerikai közgazdaságtan és társadalomtudomány fejlődésére.

The Coming City című művében mélyreható betekintést nyújt a városi élet alakulásába a huszadik század fordulóján. Jövőt illető nézeteit tárja fel az önkormányzati igazgatásról, a városi és a vidéki környezet összeolvadásáról, valamint a városok kulturális és civilizációs fejlődést előmozdító potenciáljáról.

Ely a paradigmaváltás mellett érvel, amely szerint az önkormányzati kormányzást nem pusztán üzleti vállalkozásnak, hanem szakértelmet és stratégiai előrelátást igénylő szakmának kell tekinteni. Hangsúlyozza a hozzáértő közigazgatás fontosságát a városok hatékony működésé-

nek biztosításában, és az ideális várost egy rendezett háztartáshoz hasonlítja. Azzal, hogy Ely az önkormányzás státuszát szakmává emelné, megteremtené a hatékony és fogékony városirányítási rendszerek előmozdításának alapjait.

Elképzeléseinek központi eleme a város esztétikai alkotásként való felfogása; egy olyan vázsonként, amelyre harmonikus társadalmi struktúrákat és építészeti remekműveket lehet festeni. Azáltal, hogy a városokat esztétikai és kulturális jelentőséggel ruházza fel, Ely a városi tereket nem pusztán gyakorlatiasan közelíti meg, hanem a kreativitás és az emberi kifejezés vibráló központjaiként képzeli el. Ez a szemlélet is hangsúlyozza az eddig többször hangsúlyozott várostervezés alapvető értékét a közösség kollektív identitásának és törekvéseinek alakításában.

Ely megfigyeli a városi viszonyok vidéki körzetekre való kiterjedő hatását, és azt állítja, hogy ez a tendencia lehetőséget kínál a város és a vidék közötti szinergikus együttműködésre. Az urbanizáció holisztikus megközelítése mellett érvel, amely mindkét környezet előnyeit kihasználja, ezáltal elősegíti a fenntartható fejlődést és javítja az életminőséget. A városi és a vidéki környezet ilyen integrációja kulcsfontosságú szempontot képvisel Ely városok jövőjéről alkotott elképzelésében, amelyet az összekapcsoltság és a kölcsönös gazdagodás jellemez.

Optimizmusa a városok kulturális és civilizációs fejlődést katalizáló potenciáljával kapcsolatban munkásságában végig érződik. A huszadik században a városok dominanciáját a művészet, a tudomány és a társadalmi fejlődés páratlan eredményeinek katalizátoraként látja előre. Meglátása, hogy az európai városkép lehet az iránymutató a jövőben, példája pragmatikus megoldásokat kínál az urbanizáció kihívásainak kezelésére, miközben az innovációnak és a szellemi virágzásnak kedvező légkört alakít ki.

Összefoglalás

Összességében, bár Marshall, Patten, Commons és Ely különböző megközelítéseket vallottak a városfejlesztés terén, egyetértettek abban, hogy a város egyedülálló és különleges hely a gazdasági, kulturális és társadalmi életben. Mindannyian hangsúlyozták az innováció fontosságát, a gazdasági egyenlőség előmozdítását, az együttműködést és inkluzív kormányzást, valamint a szakértelem és esztétikai tervezés szükségességét. A városok jövője szempontjából ezek az alapelvek kulcsfontosságúak a fenntartható, befogadó és virágzó városok létrehozásában. A közös erőfeszítések és az összehangolt cselekvés révén a városok lehetnek az innováció és a fenntartható fejlődés motorjai, amelyek meghatározzák a jövőnk alakulását.

A leírtak alapján a fenntartható városfejlesztés egyik alapköve az innováció támogatása és a tudásalapú gazdaság kialakítása. Ez azt jelenti, hogy a városoknak olyan környezetet kell teremteniük, amely ösztönzi az alkotók és gondolkodók közötti ötletcserét és együttműködést. Az innovációs központok, kutatási intézetek és kreatív iparágak támogatásával a városok elősegíthetik a gazdasági növekedést és a társadalmi jólétet. Az ilyen gazdasági környezet nemcsak a technológiai fejlődést mozdítja elő, hanem hozzájárul a munkahelyteremtéshez és a városok versenyképességének növeléséhez is.

A fenntartható városfejlesztés másik alapvető pillére a gazdasági egyenlőség biztosítása. A városoknak olyan politikákat kell kidolgozniuk és végrehajtaniuk, amelyek elősegítik a gazdasági lehetőségek és erőforrások méltányos elosztását. Ez különösen fontos a társadalmi rétegződés és feszültségek elkerülése érdekében. Az egyenlőtlenségek csökkentése nemcsak a társadalmi kohéziót erősíti, hanem hozzájárul a fenntartható gazdasági növekedéshez is, mivel mindenki számára hozzáférést biztosít a lehetőségekhez és a fejlődéshez szükséges erőforrásokhoz.

Az önkormányzatoknak központi szerepet kell játszaniuk az együttműködés előmozdításában és az inkluzív politikák végrehajtásában. Ez azt jelenti, hogy a helyi hatóságoknak be kell vonniuk a közösségeket a döntéshozatali folyamatokba, és olyan politikákat kell kialakítaniuk, amelyek a közjót helyezik előtérbe. Az együttműködés és az inkluzív kormányzás elősegíti a különböző érdekcsoportok közötti párbeszédet és közös megoldások kialakítását, ami alapvető a városi problémák hatékony kezeléséhez és a fenntartható fejlődés biztosításához.

A városok irányítását hozzáértő szakemberekre kell bízni, akik képesek hosszú távú és stratégiai gondolkodásra. Az esztétikai és kulturális gazdagság kiemelt szerepet játszik a városi terek kialakításában, mivel ezek nemcsak a lakosság életminőségét javítják, hanem elősegítik a közösségi identitás és összetartozás érzésének erősítését is. A városoknak olyan harmonikus társadalmi struktúrákat és építészeti megoldásokat kell kialakítaniuk, amelyek tükrözik a közösség értékeit és törekvéseit.

A városok fenntartható fejlődése érdekében fontos a városi és vidéki területek közötti szinergiák kihasználása. Az urbanizáció holisztikus megközelítése, amely mindkét környezet előnyeit integrálja, elősegíti a fenntartható fejlődést és javítja az életminőséget. A városi és vidéki területek közötti együttműködés lehetővé teszi az erőforrások hatékonyabb felhasználását és a közösségek közötti kapcsolatok erősítését.

Irodalomjegyzék

- Ciceró, M. (1995). *Az állam*. Budapest: Akadémia Kiadó.
- Commons, J. (1897). *The Co-operative City*. Truths for the Times.
- Ely, R. T. (1902). *The Coming City*. New York: Thomas Y. Crowell & Co.
- Marshall, A. (1892). *Elements of Economics of Industry*. London: Macmillan and Co.
- Patten, S. (1970). *The Theory of Social Forces*. New York: Klaus Reprint Co.